

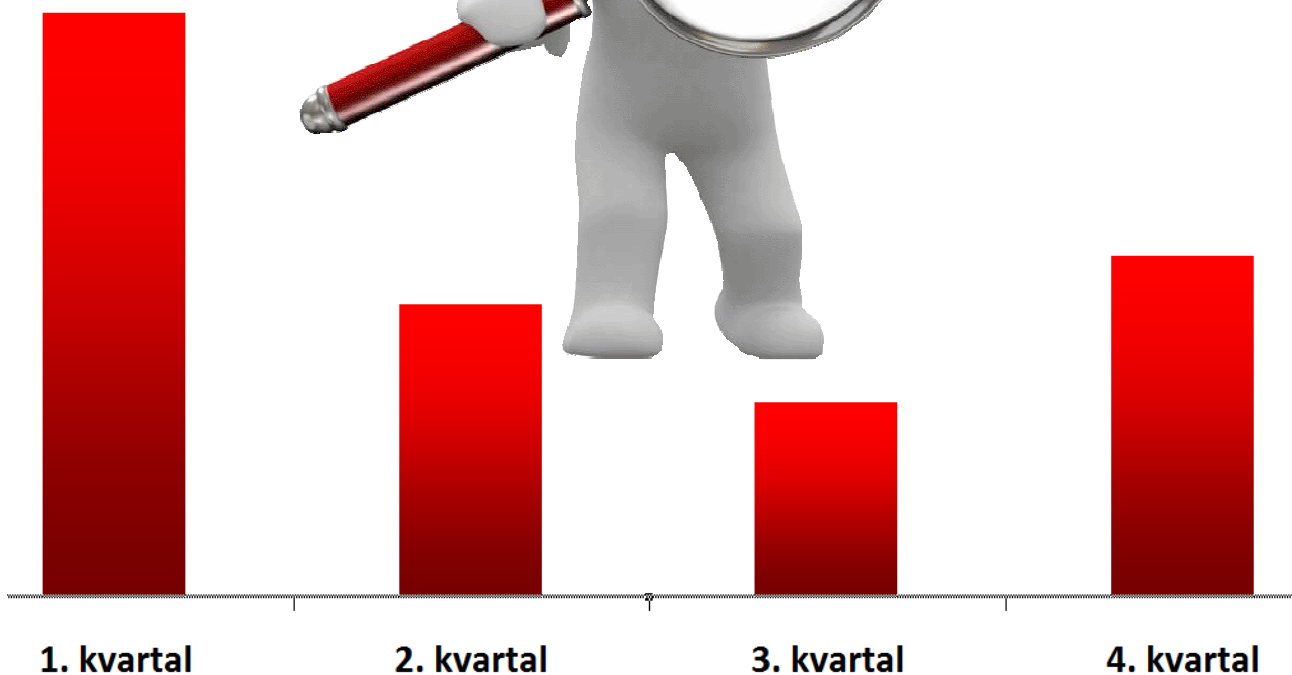

TUN

Trælasthandlerunionen

Øjebliksbillede

3. kvartal 2012

TUN ØJEBLIKSBILLEDE 3. KVARTAL 2012

Denne udgave af TUN øjebliksbillede dækker 3. kvartal. I rapporten vil TUN beskrive samfundsudviklingen og dens betydning for trælasthandlere og byggemarkeder.

TUN stræber efter at yde den mest optimale service for trælasthandler og byggemarkeder og vil med TUN Øjebliksbillede danne en oversigt over tilstanden i branchen. I den følgende rapport vil TUN se nærmere på nøgletallene og på de politiske handlinger eller mangel på samme, der har påvirket aktiviteten hos trælasthandlere og byggemarkeder i 3. kvartal 2012. Yderligere vil TUN tage temperaturen på dansk økonomi, og hvordan det påvirker trælasthandlere og byggemarkeder samt give et bud på, hvad der skal til for at normalisere forholdene yderligere for byggebranchen.

Et øjebliksbillede af samfundsøkonomien

Regeringen gjorde, under deres valgkamp tilbage i efteråret 2011, meget ud af at de ville kick-starte dansk økonomi. Vi skulle til at tænke grønnere og fokusere på energibesparende investeringer, og den vej skulle hjælpe Danmark tilbage på vækstsporet. Byggeriet og andre brancher må i dag erkende, at kick-starten ikke virkede som forventet, og at vi ikke har oplevet den ønskede vækst. Dette til trods for et udgangspunkt i et økonomisk lavpunkt.

BNP steg med 0,1 % i tredje kvartal, når der korrigeres for normale sæsonudsving og prisudvikling. I forhold til samme periode sidste år faldt BNP med 0,5 %, og nedgangen i årets første 3 kvartaler var samlet set også på 0,5 %. Udviklingen i BNP de seneste år giver en tydelig indikator af, at økonomien ikke rigtig er kommet sig over de finansielle problemer, der har været i kølvandet på finans- og gældskrisen. Til trods for at Danmark har oplevet positive vækstrater i BNP siden 2010, er Danmark i 2012 kun lige nået op på samme BNP-niveau som i 2007. De økonomiske vismænds beregninger viser, at dansk økonomi i de kommende år vil opleve en moderat vækst i BNP, og at der er tegn på, at økonomien generelt set er på rette spor.

Hovedtal for Dansk Økonomi

	2009	2010	2011	2012*	2013*	2014*	2015*
BNP vækst (pct.)	-5,2	1,6	0,8	0,2	1,6	1,8	2,3
Ledighed (1.000 pers.)	98	114	109	120	129	124	119
Inflation (pct.)	1,3	2,5	2,5	2,4	2,2	1,4	1,8
Indenlandsk efterspørgsel i alt (pct.)	-6,2	1,3	-0,4	0,8	2,8	1,9	2,1
Boliginvesteringer (pct.)	-18,1	-7,4	8,8	-10,7	0,5	4,3	5,0
Eksport (pct.)	-10,2	3,2	7,0	1,6	2,0	2,8	2,6

Anm.: * Estimeret tal

Kilde: TUN Analyse, Danmarks Statistik og De Økonomiske Vismænd.

Ledigheden afspejles i den manglende økonomiske aktivitet, og der er lange udsigter til at nå ned på et niveau som i 2008, hvor ledigheden nåede ned på godt 55.000 fuldtidspersoner svarende til 2,2 pct. af arbejdsstyrken. I 2012 havde Danmark en ledighed på 120.000 fuldtidspersoner og vil i de kommende år se en stabilisering af ledigheden på dette niveau.

Det er meget vigtigt, at der er tillid til den danske krone og i samme ombæring den danske inflation. Udviklingen i inflationen ser rigtig fornuftig ud og holder sig på et stabilt niveau, hvilket giver prisstabilitet og derigennem en tillid til den førte pengepolitik. En tro på dansk økonomi og den førte pengepolitik har indflydelse på den gunstige udvikling i renteniveauet i Danmark.

Renten gik i minus

Nationalbanken har i løbet af 2012 solgt 2-årige statsobligationer med negativ rente. Tiltroen til dansk økonomi har været så stærk, at der har været interesse for at låne penge med en negativ rente. Det skyldes primært den store usikkerhed, der har været i de sydeuropæiske lande og et ønske om en sikker havn for sine investeringer.

Der er ingen tvivl om, at det gunstigt lave renteniveau har været en hjælpende hånd til dansk økonomi. Det øger investeringsmulighederne og kan den vej påvirke økonomien positivt.

Indenlandsk efterspørgsel

Den indenlandske efterspørgsel har været og er meget hårdt ramt af krisen, hvilket har stor betydning for den samlede produktion i landet. Den samlede indenlandske efterspørgsel steg med 0,7 % i 3. kvartal som følge af vækst i investeringerne en lille stigning i det offentlige forbrug og et lille fald i det private forbrug. Store tab i boliginvesteringer har været en af de væsentlige faktorer til, at Danmark har oplevet tilbagegang de seneste år. Tabene i boliginvesteringerne har stor negativ påvirkning på privatforbruget. Da privatforbruget er tungen på vægtskålen, når man ser på

indenlandsk efterspørgsel, har dette været årsagen til at BNP-væksten, har været meget lav i 2011 og 2012.

Danmarks eksport er meget vigtig, da den udgør godt 1/3 af den samlede efterspørgsel. Derfor er Danmark meget afhængige af samhandelspartnere rundt om i verden. Den pæne stigning i eksporten i 2011 er ikke rigtig fuldt med i 2012, hvilket specielt skyldes dalende aktivitet i nabolandene Tyskland og Sverige.

Generelt har 2012 ikke været det økonomiske vendepunkt, som man kunne have ønsket sig. Flere problemer i de sydeuropæiske lande, og en række krisemøder, gav større usikkerhed til gældskrisen i Europa. Den gigantiske redningsfond ESM på 500 mia. euro har dog fået markedet til at reagere positivt, og kreditværdigheden til Europa er så småt på rette vej.

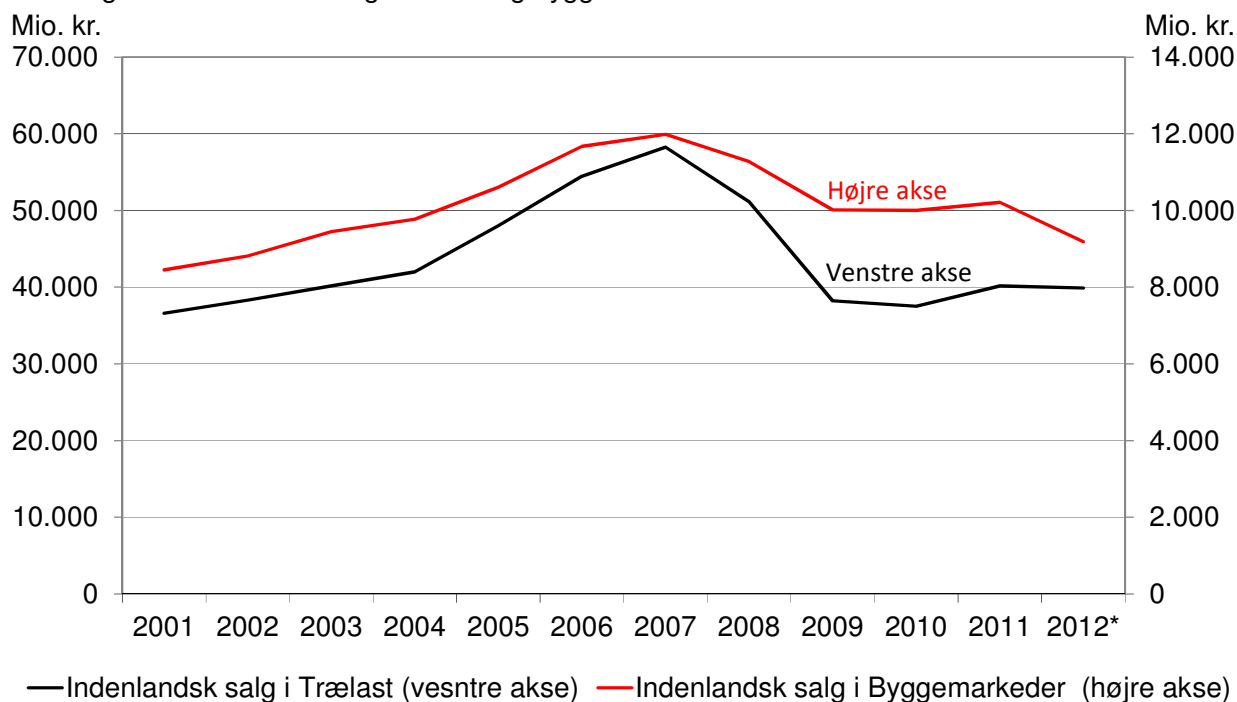
Der er en meget hård balance mellem at skabe vækst og spare på budgetterne for at komme helt ud af krisen. Rigtig mange lande i Europa inkl. Danmark går målrettet efter at konsolidere økonomierne og sparer på statsbudgettet og glemmer ofte at se på de vækstmuligheder, der uden tvivl er til stede.

Denne gennemgang af hovedtallene for dansk økonomi viser tydeligt, at kick-starten er udeblevet. Det kan altid diskuteres, hvordan økonomien ville have set ud uden Regeringens tiltag, men alt i alt har vi ikke set overbevisende vækst i BNP ej heller bemærkelsesværdige fald i ledigheden, som ellers var stillet i udsigt.

Et øjebliksbillede af trælast og byggemarked branchen

Der er en kontinuerlig stigning i det indenlandske salg fra 2001 til 2007, hvor det så stopper brat i 2008, hvor krisen brød ud. I 2006-2007 er det indenlandske salg på et utrolig højt niveau, og kan ses som en følge af regeringens lempelige finanspolitik i disse år. Det er tydeligt, at aktiviteten i byggeriet faldt meget drastisk fra 2008 til 2009. Det indenlandske salg i trælast og byggemarkeder er ikke rigtig kommet op i omdrejninger efter dette markante fald. Forventningerne til vækst i BNP i de kommende år kommer forhåbentlig også til gavn for det indenlandske salg i trælast og byggemarkeder.

Udviklingen i indenlandsk salg i trælast og byggemarkeder

Anm.: *Der er beregnet et estimat for 4.kvartal 2012

Kilde: Danmarks Statistik og beregninger fra TUN analyse

Ses der tilbage til de glade tider i byggebranchen under højkonjunktoren, ligger det indenlandske salg i 2007 på sit højeste niveau, målt på årene 2001-2012, med et salg der ligger hele 31,5 % over det niveau, salget befinder sig på i dag ifølge TUN's estimering for hele 2012. Salget med trælast har været hårdt ramt af krisen, og det kan tydeligt ses i den nedadgående kurve, der kun lige har stabiliseret sig selv siden krisen. Fra 2. kvartal 2012 til 3. kvartal 2012 er det indenlandske salg stort set uændret, og der observeres en tilbagegang på 1,6 %.

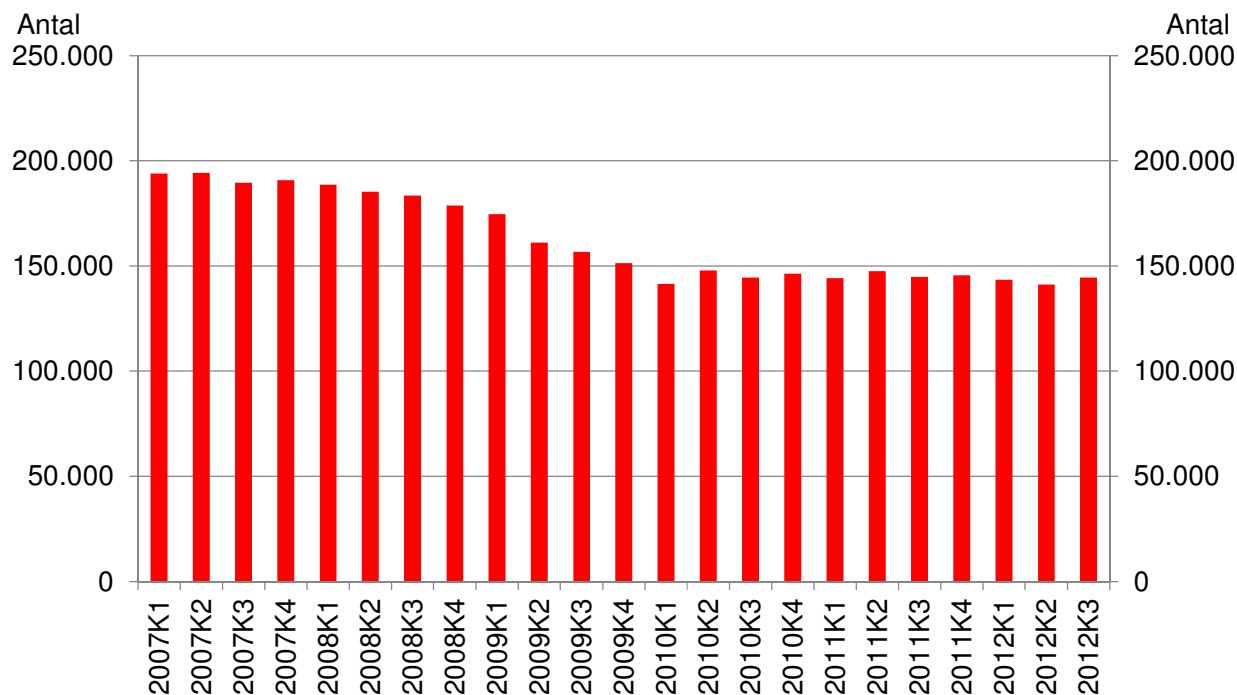
Byggemarkeder og værktøjsmagasiner er heller ikke gået upåvirket igennem de seneste år. Sammenlignes niveauet før krisen i 3. kvartal 2007 med 3. kvartal 2012, observeres der et fald på hele 27 %. Målt på det sidste år er salget faldet samlet 14,1 %. Fra 2. kvartal til 3.kvartal 2012 observeres der en tilbagegang på 16 %.

Byggebeskæftigelsen oplever lille fald

Byggebeskæftigelsen steg med 2,4 % fra andet til tredje kvartal, når der tages højde for normale sæsonudsving. Beskæftigelsen er i 3. kvartal 2012 målt til 144.600 personer og 141.200 i 2. kvartal 2012. Det er første gang siden 2006, at der sker en stigning i beskæftigelsen fra 2. kvartal til 3. kvartal. Det kan antages at grunden til denne stigning i 3. kvartal kan findes ved effekten af BoligJob-ordningen. En rundspørge fra Dansk Byggeri har vist, at 72 % af

håndværksvirksomhederne oplever, at de har fået flere opgaver på grund af BoligJob-ordningen. En afskaffelse af denne ordning kan derfor have negative konsekvenser for aktiviteten i byggebranchen, der ikke kun vil gå ud over arbejdspladser i byggeriet men også lærepladser.

Beskæftigelsen i Bygge og Anlæg

Kilde: Danmarks Statistik

En undersøgelse fra Dansk Byggeri viser i øvrigt også, at BoligJob-ordningen vil give 5000 nye jobs i løbet af et år, og en rundspørge viser, at 60 % af de små og mellemstore virksomheder forventer at miste byggeopgaver, og hele 20 % forventer at afskaffe medarbejdere som følge af afskaffelsen af BoligJob-ordningen.

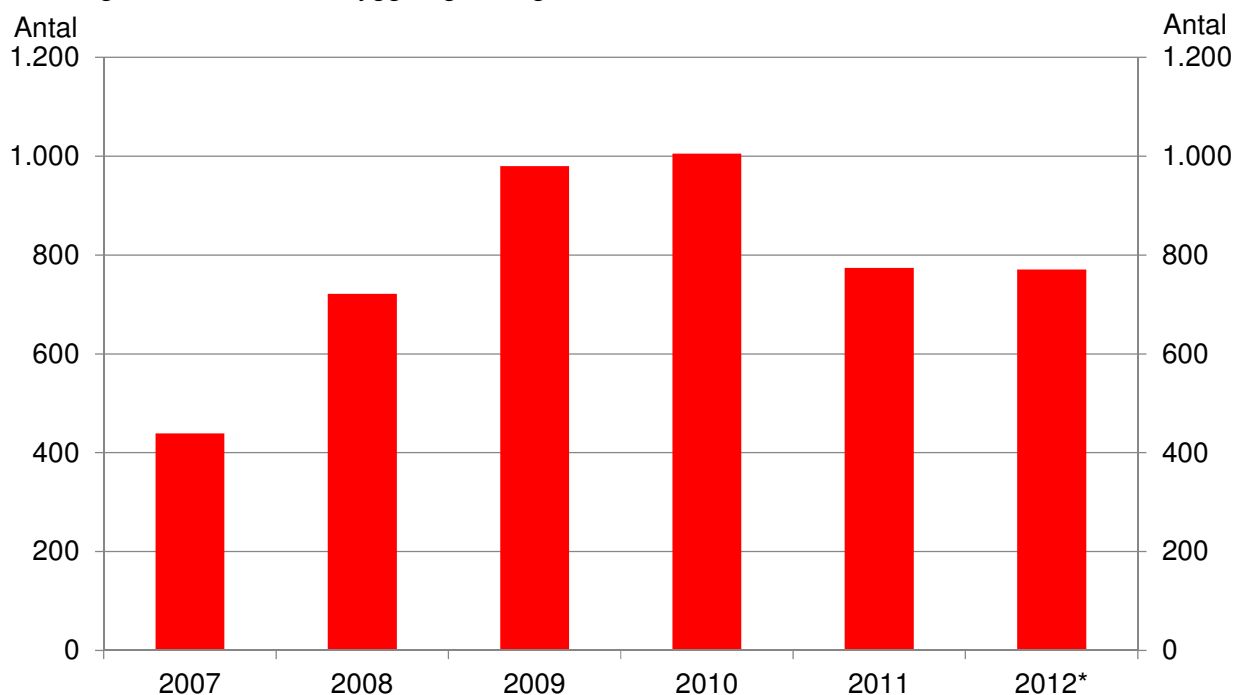
Konkurser

Konkurserne i Byggebranchen er en god indikator på, hvordan konjunktur situationen påvirker byggebranchen. Det er således også her, at de mange konkurser kan ses som en konsekvens af manglende politisk handlekraft. Staten er gået ind og givet bankpakker for at skabe ro på finansmarkederne, men stadig har bankerne haft en yderst konsoliderende kreditpolitik, der er gået direkte ud over virksomhederne i byggeriet, der ikke har kunne realisere ordrebogen på grund af manglende kapital til at gennemfører ordrene. Det kan forventes at konkursniveauet kommer op på et endnu højere niveau, når de ordrer BoligJob-ordningen kaster af sig stopper. Familier i

Danmark har virkelig taget ordningen til sig, og der er også sket en reducereing af antallet af konkurser på grund af den øgede ordreindgang.

At byggeriet er en yderst konjunkturfølsom branche, kan ses i lyset af at konkurserne målt på de første 3 kvartaler i 2012 er 74 % højere end i 2007 under højkonjunkturen. De seneste tal fra Danmarks Statistik rammer byggeriet det højeste antal konkurser på en måned med 87 konkurser, hvilket er det højeste antal siden september 2011. Ifølge TUN's beregninger kommer der til at være lidt under 800 antal konkurser i 2012, hvis tendensen fortsætter. Med dette antal af konkurser er der sket en yderligere årlig reducereing af antallet af konkurser og byggeriet har dermed godt 20 % lavere antal konkurser end i 2010 og stort set ingen ændring ift. 2011. Det er en reducereing i antallet af konkurser men stadig et tegn på, at tendensen med de mange konkurser og de hårde tider for byggeriet fortsætter og ordet kickstart får lov til at runge hult.

Udviklingen i konkurser for Bygge og Anlæg

Anm.: *Der er beregnet et estimat for 4. kvartal 2012
Kilde: Danmarks Statistik og beregninger fra TUN analyse

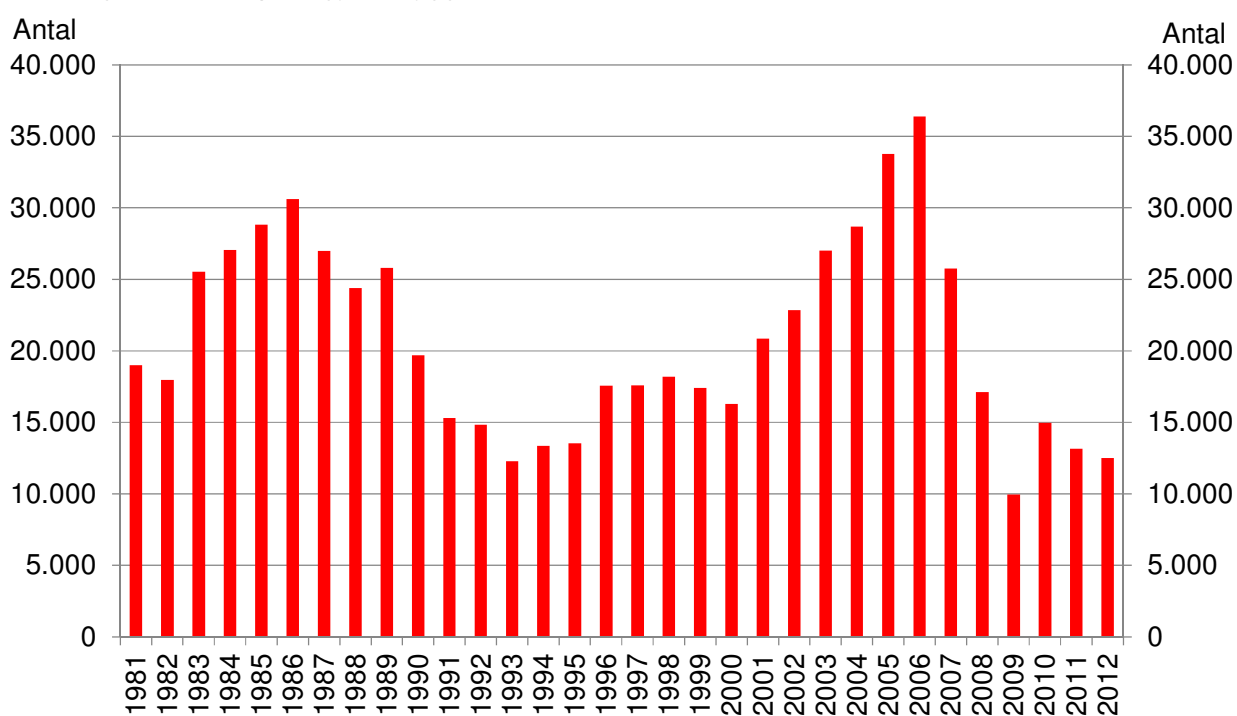
Et af de få håb for branchen er det politiske udspil om erhvervsobligationer, der skal gå ind og støtte virksomhederne i form af långivning til at kunne fortsætte og/eller gennemføre ordre. Erhvervsobligationerne kunne have suppleret en BoligJob-ordning: Synergieffekt i form af øgede

ordreindgang fra BoligJob-ordningen og erhvervsobligationerne ville kunne gøre det muligt for virksomhederne at gennemfører den fyldte ordrebog.

Påbegyndt byggeri

Meget tyder på, at værdien af den eksisterende boligmasse er så lav, at det ikke kan svare sig at påbegynde nyt byggeri. Tendensen er i hvert fald klar, hvis man ser på de seneste års udvikling. Det peger i retningen af, at byggeriet i højere grad skal ud og finde opgaverne i renoveringsprojekter og energieffektiviseringer af den eksisterende boligmasse.

Udviklingen i samlet påbegyndt byggeri

Anm.: *Der er beregnet et estimat for 4. kvartal 2012. Tal er påbegyndt enfamiliehuse og etagebyggeri.
Kilde: Danmarks Statistik og beregninger fra TUN analyse

Det påbegyndte byggeri giver en indikation om aktiviteten og profitabiliteten i byggeriet.

Årene fra 2006 til 2012 er med til at sætte tingene i perspektiv, og selvom det er muligt at give skylden til en verdensomspændende krise, er det stadig et tegn på manglende politiske initiativer til en yderst konjunkturfølsom branche. Set over en periode på 30 år ser vi tydelige konjunktur udsving, og vi kan se, at vi er i den meget tunge ende mht. det samlede påbegyndte boligbyggeri i disse år, hvor lavpunktet indtil videre har været 2009.

På trods af den lave udlånsrente der har været i Danmark over de senere år, så er det knap så optimistiske tal, der præger det påbegyndte byggeri, og ses der nærmere på det samlede nybyggeri fra 1. kvartal – 3. kvartal 2012, er der et fald på 29 %, og fra 2. kvartal til 3. kvartal er der et fald på 12 %, hvilket bevidner en kontinuerlig aftagende kurve indenfor det påbegyndte byggeri.

Det er især i øjenfaldende at se på det påbegyndte erhvervsbyggeri, der ifølge Danmarks Statistiks seneste opgørelse, er faldet med 42,8 % fra 1. kvartal til 3. kvartal 2012 og 11 % fra 2. kvartal til 3. kvartal. Det skyldes et stort udbud af erhvervsbygninger, bl.a. fordi arbejdspladserne er rykket til lande med lavere lønudgifter. Men også stramningen af kreditpolitikken som har medført et stort antal af konkurser, der har bidraget til at bygninger nu står tomme.

Den lave aktivitet i påbegyndte boliger kan forventes at fortsætte, da der blev bygget et unaturligt højt antal af nye boliger under højkonjunkturen, og der kommer til at ske en skævvridning i forhold til konjunkturtilstanden i dag med store nedskrivninger på grund af fald i værdi og efterspørgsel. Desuden er omkostningerne for nybyggeri steget med 2,1 % i forhold til samme kvartal 2011 ifølge Danmarks Statistik. Dette medfører, at det bedre kan betale sig for køberne at købe gammelt i stedet for nyt, da forskellen i pris mellem at købe et nyt hus og et brugt stiger. Dette kommer til at påvirke aktiviteten og konkurrenceevnen i nybyggeriet i negativ retning.

Hvad så med fremtiden?

Ser vi opsummerende på alle konjunkturmålingerne, kan vi se, at der er langt op til niveauet fra før krisen. Men at nå dette niveau på kort sigt kan virke urealistisk, da højkonjunkturen bidrog til en overophedet økonomi der var præget af forbrugsfest, og dermed en overfyldt ordrebog der krævede kapacitetsudvidelse hos virksomhederne. Dette afspejler sig i et stort udbud af erhvervsbyggeri, der har lagt en betydelig dæmper på nybyggeriet. Der er sket en stabilisering af byggebranchen, når der ses på konjunkturmålingerne som en følge af offentlige investeringer. Der er en masse langsigtede tiltag, der kan gennemføres for at få væksten tilbage til byggebranchen. Det er især et råb efter langsigtede løsninger, der har mulighed for at skabe vækst og ikke bare stabilitet, som de kortsigtede løsninger har vist sig at gøre.

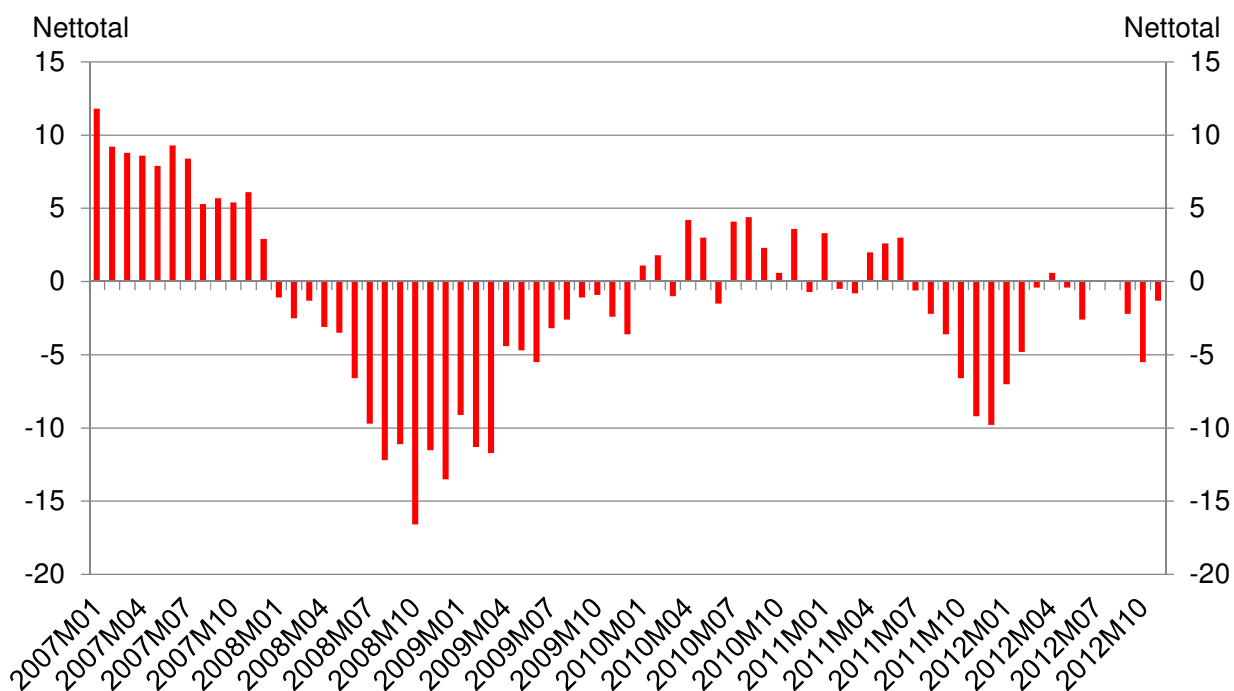
Byggeriet er en af grundstenene for det danske samfund, og derfor bør det være en vigtig prioritering hos Regeringen. BoligJob-ordningen giver 5.000 arbejdspladser på et år, hvilket er et tegn på, at byggeriet kan være en *driver* for vækst. Det er yderligere meget beklageligt for TUNs medlemmer i trælasthandlerne og byggemarkederne, der har oplevet en øget omsætning i

forbindelse med BoligJob-ordningen. En yderligere effektivisering af ordningen med fokus på grønne initiativer kunne have øget efterspørgselen yderligere hos TUNs medlemmer.

Forbrugernes forventninger en nedadgående tendens

For at få et billede af den fremtidige økonomiske situation i Danmark kan vi se nærmere på forbrugertillidsindikatoren, der netop kan give et billede af, om danskerne fortsætter i opsparingsmønsteret, eller om de er villige til at begynde at forbruge og investere i boligforbedringer. Forbrugertillidsindikatoren belyser befolkningens syn på den aktuelle og fremtidige situation. Forbrugerne var optimistiske gennem 2010 til 3. kvartal 2011, og det afspejler sig i en stabil forbrugertillid, hvor forbrugerne vurderede, at deres økonomiske situation vil være bedre om et år end den er i dag. Tendensen i 3. kvartal 2012 er, at forbrugerne vurderer, at både familiens og Danmarks økonomiske situation i dag er dårligere end for et år siden, og at Danmarks økonomi vil være dårligere om et år, end den er i dag.

Forbrugertillidindikator

Kilde: Danmarks Statistik

De indenlandske salgstal fra trælast og byggemarkeder skaber ikke grund til optimisme i 3. kvartal. Forbrugerne er påvirket af usikkerheden på de finansielle markeder, der har været kendetegnet ved udsigt til en periode med lav vækst og en frygt for arbejdsløshed. Derfor har en

reducering af indkomstskatten ikke nogen effekt på nuværende tidspunkt, da folk hellere vil spare op for at sikre sig imod hårde tider. Det kan skade efterspørgslen, men vi kan håbe, at den ekspansive finanspolitik i det mindste skaber ro hos forbrugerne igennem 2012, og at den europæiske gældskrise ikke bliver yderligere forværret, da dansk økonomi så vil opleve en flad effekt af finanspolitikken.

Den flade effekt kan desværre gå hen og blive en realitet for byggebranchen, da branchen kun har fået kortvarige vitaminindsprøjtninger fra regeringens side af, og aktiviteten i branchen er dermed kunstigt holdt i live ved hjælp af fremrykkede investeringer. Fremtiden byder derfor på lav aktivitet, medmindre politikerne giver incitament i form af fradragsordninger som energirenoveringspuljen eller BoligJob-ordning og kigger imod broderlandet Sverige, der har haft stor succes med ROT fradraget, hvilket har været et selvfinansierende projekt for den svenske stat.

Seneste Politiske Initiativer eller mangel på samme.

-. Kickstarten der runger hult i byggeriet. –

Regeringen og Enhedslisten blev i november enige om en finanslov for 2013. Byggeriet og erhvervslivet generelt bliver i den grad forsømt. BoligJob-ordningen afskaffes, og den grønne energirenoveringspulje som skulle agere erstatning, bliver ikke til noget. Derudover kan danskerne se frem til en øget skat på indkomst.

Byggeriet er tilsidesat i finansloven for 2013. Den grønne omstilling og de grønne jobs Regeringen og Enhedslisten er blevet enige om er primært rettet mod at udbrede den grønne teknologi. Den grønne renoveringspulje, som ifl. finansloven for 2012 blev rykket til 2013, er ikke aktuel, samtidig med at BoligJob-ordningen ikke er blevet forlænget.

-.Solcelle aftalen. -

Folketinget blev d.15. november enige om en ny solcelleaftale, der fjerner alt incitament for boligejerne i at investere i solcelleanlæg. En trist melding der sætter en dæmper på 2035 målene for vedvarende energi. Udover at være ignorant over for det aktuelle problem med at 40 % af Danmarks samlede energiforbrug går til boligmassen, så ødelægger det også regeringens ambition om jobskabelse, da en estimering fra Dansk

Byggeri viser, at der vil gå 4000 job tabt på grund af manglende byggeopgaver, og dette vil også påvirke leverandører til solcelleanlæg, der enten kan lukke eller finde et nyt marked at operere på.

-. Erhvervsobligationer. -

Regeringen fremlægger et forslag om erhvervsobligationsordning, der skal løsne kreditklemmen for små og mellemstore virksomheder.

En bank skal pulje virksomheder med en ensartet risikoprofil. Banken udsteder så erhvervsobligationer svarende til virksomheders samlede lånebehov.

Renten som virksomheder skal betale, fastsættes ud fra risikoprofilen, og hermed giver det de sunde byggevirksomheder adgang til likviditet i forbindelse med gennemførelse af ordrebogen.

Pensionsselskaberne køber sig ind i obligationspuljen og spreder derved risikoen over flere virksomheder, som til gengæld får adgang til pensionskassernes penge.

Regeringen regner med, at loven er klar næste efterår.

- "Sort" Arbejde. -

Nye regler om sort arbejde træder i kraft fra d.1. januar 2013, der skal minimere sort arbejde og samtidig gøre det mere gennemskueligt, hvad der er sort arbejde og hvad der ikke er. Det medfører at der skal være tydelig skiltning på byggepladser og firmanavn på nummerplader. Desuden bliver nabohjælp, hvidt så længe beløbet ikke overstiger en betydelig økonomisk værdi. Det er en tilføjelse til de allerede nylige skatteregler om sort arbejde der trådte i kraft juli 2012, hvor SKAT kan lave kontrol på privat grund, digital betaling hvis beløbet overstiger 10.000 kr, arbejdsudøvende skal kunne vise gyldig ID. Hos trælasthandlerunionen priser vi ændringer i reglerne velkommen, da det er med til at forebygge sort arbejde, men er derfor også uforstående overfor afskaffelsen af BoligJob-ordningen der netop forbyggede sort arbejde samtidig med at det øgede aktiviteten i branchen.

Læs TUNs reaktioner og artikler om diverse emner på vores hjemmeside.

www.TUN.dk